

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ 2021 ΣΤΟ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1α.

1. Σωστό «οὐπω γάρ εἶχον πολιτικὴν τέχνην, ἥς μέρος πολεμική»
2. Σωστό «Ζεὺς οὖν δεῖσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν»
3. Λάθος «Πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται,εἶς ἔχων ἰατρικὴν ἰκανὸς πολλοῖς ἰδιώταις»

A1β 1. Η αντωνυμία αὐτῶν αναφέρεται στο ουσιαστικό «τῶν θηρίων»

2. Το επίρημα «οὕτω» αναφέρεται στη φράση «πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται».

B1. Ο Δίας, ως πατέρας των θεῶν και των ανθρώπων, θέλοντας να σώσει το ανθρώπινο εἶδος ἀπὸ την αλληλοεξόντωση και τον αφανισμό ἀπὸ τα ἄλλα ζῶα, ἔρχεται να συμπληρώσει τα δῶρα του Προμηθέα. Στέλνει με τον Ερμῆ την “αἰδῶ” και την “δίκη”, βασικά συστατικά στοιχεία της πολιτικής αρετῆς, ἀπαραίτητα για τη συγκρότηση και διατήρηση πολιτικῶν κοινοτήτων. Η “αἰδῶς” εἶναι κυρίως το αἶσθημα σεβασμοῦ ἐνὸς μέλους της κοινότητας ἐναντι των υπολοίπων, ὅλες οι ηθικές ἀναστολές και φόβοι που προφυλάσσουν τον ἄνθρωπο ἀπὸ ἀντικοινωνική συμπεριφορά (με ἄλλα λόγια: ο αυτοσεβασμός, η ντροπή που νιώθει ο ἄνθρωπος ὅταν ἔχει προβεῖ σε τέτοια συμπεριφορά). Σε ἓνα λεξικό με τον τίτλο “Ὅροι, το οποίο ἀνάγεται στην πλατωνική Ακαδημία, η αἰδῶς ορίζεται ὡς «εκούσια υποχώρηση ἀπὸ ἀπερίσκεπτη συμπεριφορά, σύμφωνα με το δίκαιο και αὐτό που φαίνεται καλύτερο· ἐκούσια κατανόηση του καλύτερου· προσοχή για ἀποφυγή της δικαιολογημένης ἐπὶ κρίσης» (412c). Το δίπολο των ἀρετῶν αἰδῶς καὶ δίκη ἰσοδυναμεί με το σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη, το οποίο χρησιμοποιεῖ ο Πρωταγόρας στο ἐπιμύθιο του λόγου του.

Η “δίκη” εἶναι η αἴσθηση του σωστοῦ, η δικαιοσύνη, ο σεβασμός στους γραπτὸς νόμους. Στο συγκεκριμένο ἀπόσπασμα η λέξη δίκη δεν χρησιμοποιεῖται με τη σημασία της δικαστικής διαδικασίας. Βρίσκεται κοντά στην ἀρχική της σημασία· δίκη: το ὀρθό, το δίκαιο. Κατὰ προέκταση, η δίκη δηλώνει ἐδῶ την ἐμφυτη ἀντίληψη για το σωστό, το κοινὸ περὶ δικαίου αἶσθημα.

Οι δύο αὐτές ηθικές ιδιότητες εξασφαλίζουν ἀρμονία και τάξη στις πολιτικές κοινωνίες κάνοντας ἐφικτή την κοινή συμβίωση. Με την ἀπόκτησή τους χαλιναγωγούνται τα κακά ἐνστικτα, ὅπως η ἰδιοτέλεια, ο ἐγωισμός, η ἀνηθικότητα και υπερισχύουν η ἀλληλεγγύη, η ὁμόνοια και οι φιλικὸι δεσμοί. Η υπακοή ὁμως σε αὐτοὺς τους ηθικούς νόμους δε σχετίζεται με το φόβο της ποινῆς, ἀλλὰ εἶναι ἀποτέλεσμα της ηθικής ἀνωτερότητας του ἀνθρώπου.

B2. Ο Πρωταγόρας με συγκεκριμένες γλωσσικές ἐπιλογές ἐπιδιώκει να κερδίσει την προσοχή και το ενδιαφέρον του ἀκροατηρίου του και να καταδείξει την ἀυστηρότητα της ἐντολής του Δία ἀλλὰ και την ὑψίστη σημασία της πολιτικής ἀρετῆς για τη συγκρίτηση πόλεων. Χρησιμοποιεῖ Προστακτική ἐγκλίση («θές», «μετεχόντων»), ἐπανάληψη («Ἐπὶ πάντας...καὶ πάντες»), παρομοίωση («ὡς νόσον πόλεως»), ἀντίθεση («πάντες-ὀλίγοι») και ἐυθύ λόγο.

Ο Δίας έδωσε ρητή εντολή στον Ερμή να μοιράσει τις δύο ιδιότητες, την αιδώς και τη δίκη, σε όλους ανεξαιρέτως τους ανθρώπους και όχι μόνο σε μερικούς υποστηρίζοντας πως μόνο έτσι θα ήταν δυνατή η εύρυθμη λειτουργία πολιτικών κοινωνιών. Άρα, δεν αποτελούσαν μέρος της αρχικής φύσης του ανθρώπου, αφού του χορηγήθηκαν μετά την εμφάνισή του στη γη και δεν ήταν δυνατόν ούτε ο Δίας να εξασφαλίσει την απόκτησή τους από το σύνολο των μελών μιας κοινωνίας. Οι δυο αυτές ιδιότητες αποτελούν τις ενδιάθετες στον άνθρωπο προϋποθέσεις για την κατάκτηση της πολιτικής αρετής. Τις διαθέτει δηλαδή ως ηθικές καταβολές και προδιάθεση. Για να φτάσει, όμως, κάποιος στην πλήρη κατάκτηση της πολιτικής αρετής πρέπει να καταβάλει προσπάθεια. Δεν γεννιέται αλλά γίνεται κάποιος κάτοχος της πολιτικής αρετής μέσα από τη μαθητεία σε αυτή με διδαχή και προσπάθεια. Μάλιστα, παρομοιάζει με αρρώστια της πόλης αυτόν που δε θα έχει συμμετέχει ούτε κατ' ελάχιστο στα δώρα της αιδούς και της δίκης. Αναγνωρίζοντας, όμως, την αναγκαιότητα ύπαρξής τους σε όλους ανεξαιρέτα τους ανθρώπους θέσπισε έναν αυστηρό νόμο που προέβλεπε την επιβολή θανατικής ποινής σε όποιον δε φρόντιζε να τις αποκτήσει, δείχνοντας έτσι (ουσιαστικά ο Πρωταγόρας) την ύψιστη σημασία που απέδιδε σε αυτές.

B3. 1. Λάθος 2. Λάθος 3. Σωστό 4. Σωστό 5. Λάθος

B4α 1-ε (σποράδην-σπαρτά) 2-γ (σκεδαννύμενοι-διασκέδαση) 3-στ (άπώλλυντο-πανωλεθρία) 4-ζ (ικανός-άφιξη) 5-η (μετεχόντων-σχολικός) 6-α (θές-παρακαταθήκη)

B4β. Η απόκτηση εξουσίας πολλές φορές διαφθείρει τους ανθρώπους.

Ο δημιουργός του έργου τέχνης δέχτηκε διθυραμβικές κριτικές.

B5. Ενδεικτικά χρειάζεται να αναφερθούν τα εξής:

Οι δυο στοχαστές παραθέτουν τις απόψεις τους σχετικά με τη φύση της αδικίας, τις συνέπειές της και τον τρόπο ορισμού του «δικαίου» σε κάθε κοινωνία. Ο Καλλικλής υποστηρίζει το δίκαιο της φύσης σύμφωνα με το οποίο οι δυνατότεροι και οι ευγενείς λόγω καταγωγής υπερέχουν έναντι των αδύναμων και υποδεεστέρων. Οι πολλοί και αδύναμοι, κατά τη γνώμη του, καθορίζουν τους νόμους, το ορθό, το αξιέπαινο και το δίκαιο σε μια προσπάθεια να αντισταθμίσουν τη δύναμη των ισχυρών και να προστατευτούν οι ίδιοι. Γι'αυτόν τον λόγο διεκδικούν ίσα πολιτικά δικαιώματα για όλους, αποδοκιμάζουν την πλεονεξία και θεωρούν αδικία την κατοχή περισσότερων αγαθών. Ο διανοητής εστιάζει κυρίως στην έμφυτη τάση των

ανθρώπων να ορίζουν τη δικαιοσύνη με βάση τις αρχές που εξυπηρετούν τα προσωπικά τους συμφέροντα και όχι το συλλογικό καλό.

Αντίθετα, ο Πρωταγόρας στον μύθο του επικεντρώνεται στο συλλογικό συμφέρον και τονίζει τις συνέπειες της αδικίας και την αδυναμία των ανθρώπων να συγκροτήσουν πόλεις χωρίς την κατοχή της αιδούς και της δίκης. Η μη κατοχή δικαιοσύνης και η απουσία νόμων και θεσμών μεταξύ των πολιτών δεν τους επιτρέπει να ζήσουν αρμονικά, να συνεργαστούν, να αναπτύξουν ισότιμες σχέσεις και δεν είναι δυνατή η κοινωνική συνοχή και η ισορροπία. Ήταν γεγονός υψίστης σημασίας για τους ανθρώπους η συμφωνία για θέσπιση νόμων, που καθόρισε την εξέλιξη και το μέλλον τους.

